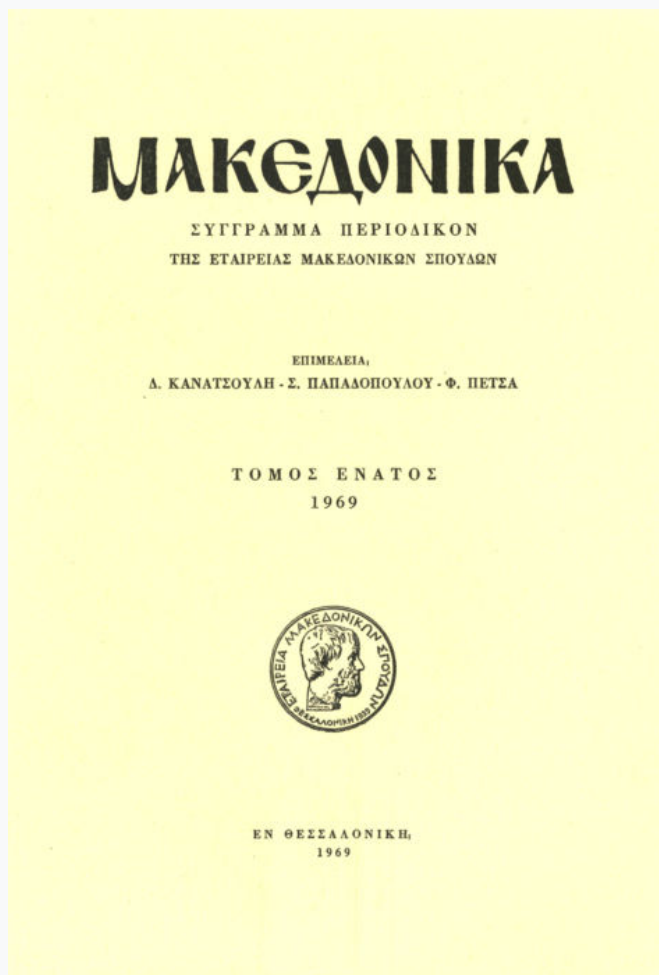

Μακεδονικά

Τόμ. 9 (1969)

Το πρωτότυπον της διαθήκης του οσίου
Νικάνορος του Θεσσαλονικεως και τέσσερα άλλα
ανέκδοτα έγγραφα

Νικόλαος Π. Δελιαλής

doi: [10.12681/makedonika.1045](https://doi.org/10.12681/makedonika.1045)

Copyright © 2015, Νικόλαος Π. Δελιαλής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δελιαλής Ν. Π. (1969). Το πρωτότυπον της διαθήκης του οσίου Νικάνορος του Θεσσαλονικεως και τέσσερα άλλα ανέκδοτα έγγραφα. *Μακεδονικά*, 9, 243–265. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1045>

ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΣ ΚΑΙ ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΛΛΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Τὴν ὑπαρξὴ διαφόρων χειρογράφων καὶ ἐγγράφων στὴ μονὴ τῆς Ζάβορδας τὴν γνωρίζαμε ἀκόμη ἀπὸ τὸ 1908, χωρὶς ὅμως νὰ ξέρουμε καὶ τὸ περιεχόμενό τους, γιατί ἡ μονὴ τὰ φύλαγε σὲ εἰδικὴ κρύπτη τῆς. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ τελευταίου μεγάλου πολέμου τὰ παραπάνω χειρόγραφα καὶ ἔγγραφα, μαζὶ μὲ τὰ κειμήλια, ἱερὰ σκεύη κλ., μεταφέρθηκαν γιὰ ἀσφάλεια στὴν Κοζάνη, ἀπὸ ὅπου, μετὰ τὸν πόλεμο, τὰ παρέλαβαν καὶ πάλιν οἱ μοναχοὶ καὶ τὰ τοποθέτησαν γιὰ φύλαξη στὸ κωδονοστάσιο τῆς μονῆς (εἰκ. 1). Ἐκεῖ, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1959, βρῆκε ἀπροσδόκητα τὸ χειρόγραφο τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Φωτίου ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Αἰνός Πολίτης. Μαζὶ μὲ τὸ λεξικὸ τοῦ Φωτίου βρέθηκαν ἐπίσης καὶ ὀρισμένα χειρόγραφα, ἀνάμεσα στὰ ὅποια καὶ τὸ πρωτότυπο τῆς διαθήκης τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς Ὁσίου Νικάνορος, ἕνα ξενόγλωσσο κηρόβουλλο σὲ περγαμινὴ καὶ μερικὰ τουρκικὰ φερμάνια.

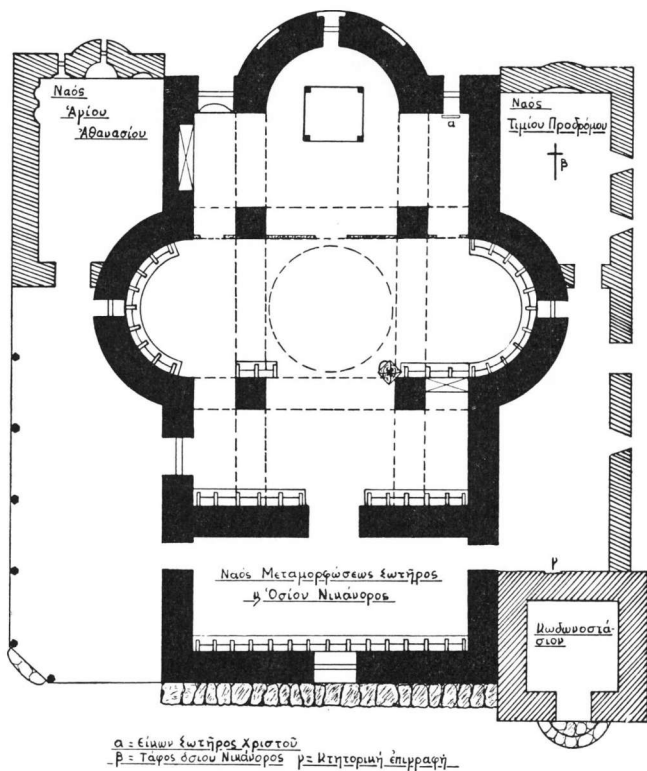
Τὴν διαθήκη τοῦ Ὁσίου Νικάνορος τὴν δημοσιεύσαμε καὶ παλαιότερα ἀπὸ τὸν κώδικα τῆς μονῆς, ὅπως τὴν εἶχε ἀντιγράψει ἀπὸ τὸ πρωτότυπο στὰ 1692 κάποιος Ἰωάννης Ζωγράφος ἀπὸ τὰ Γιάννινα¹. Τώρα ὅμως πού βρέθηκε τὸ πρωτότυπό τῆς, θεωροῦμε σκόπιμο νὰ ἐπαναλάβουμε τὴν ἔκδοσή τῆς καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὕτῃ δημοσιεύουμε καὶ τέσσερα ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα πού βρέθηκαν μαζὶ μὲ τὴν διαθήκη: Σιγίλλιο τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν Μελετίου τοῦ ἔτους 1677, ἀντίγραφο σιγίλλιου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν Ἰωάσαφ τοῦ ἔτους 1732, σιγίλλιο τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ Γ' τοῦ ἔτους 1782, καὶ ἀχρονολόγητη «ἀπανταχοῦσαν» τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Φιλοθέου.

1. Ἡ διαθήκη τοῦ Ὁσίου Νικάνορος

Τὸ κείμενο τῆς διαθήκης (εἰκ. 2), ὅπως τὸ διαβάσαμε ἀπὸ τὸ πρωτότυπό τῆς, εἶναι τὸ ἑξῆς:

1. ΝΙΚ. Π. ΔΕΛΙΑΛΗ, Ἡ διαθήκη τοῦ Ὁσίου Νικάνορος τοῦ Θεσσαλονικέως «Μακεδονικὰ», 4 (1955-1960), σ. 416-425. Τὴν μελέτη καὶ ἔκδοση τῶν τοιχογραφιῶν τῆς μονῆς, καθὼς καὶ τῶν ἀργυρῶν κειμηλίων τῆς, τὴν ἔχει ἀναλάβει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Στυλιανὸς Πελεκανίδης. Ἐπίσης μὲ τὰ κεντητὰ ἄμφια τῆς Ζάβορδας ἀσχολεῖται ἡ βυζαντινολόγος δεσποινὶς Μαρία Θεοχάρη.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΟΝΗΣ ΕΝ ΚΑΠΙΣΡΑΤΩ. ΘΡΕΙ (ΖΑΒΟΡΔΑΣ)

Εἰκ. 1. Κάτοπις τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς Ζάβορδας.

νεόφυτος¹ ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος τῆς α΄ ἰουστινιανῆς καὶ πάσης βουλ-
γαρίας, σερβίας, ἀλαβανῆας καὶ τὸν ληπόν—

νικάνωρας ἱερομόναχος, τάχα καὶ πνευματικὸς πατήρ, καὶ ηγούμενος
τῆς ἐν τῇ μονῇ τῆς σεβασμίας τοῦ σωτῆρος χριστοῦ, ὡ γέγονας, καὶ κτή-
τωρ τῆς αὐτῆς μονῆς, / κατα παραχώρησεν Θεοῦ γενομένου, ἐν ταῖς
ἐσχάταις ἡμέραις, καὶ πολυκίνδυναις τοῦ ὁγδόου αἰῶνος, τοῖς εὐρι-
σκομένοις μοναχοῖς, ἱεροδιακόνους τε, καὶ / ἱερομονάχοις ται καὶ
πνευματικοῖς μετὰ καὶ τοῦ δευτεραρίου² τοῦ λεγομένου δικαίου, καὶ τῶν
μέλλοντα κατὰ κερὸν τὴν ἡγουμενίαν ἀναδέχεσθαι. ἐν κυρίῳ / χαίρειν
ἐγὼ ἀδελφοὶ ἐβουλόμην γράψαι διαθήκην πλατύτερον, διαλαμβάνου-
σαν τα πάτρια τῆς μονῆς πὼς ἐκτίσθη καὶ μεθόσων κόπων, καὶ κιν/
5 δυνων καὶ με πόσης παλίκης³, καὶ συνδρομῆς ἐπεριποιήθησαν τὰ με-
τόχια καὶ πάντα τὰ ἐναυτῆς, καὶ ἐβουλόμην γράψαι καὶ πόσα δυνά
ὑπέστην ἐν / τῇ συλλογῇ τῶν μοναχῶν. καὶ οἷα κατεπάλαισα πικρά.
ἀλλ ὁ καιρὸς ἐκβιάζει με εἰς ἕτερα, ἐπειδὴ ἐνεχειρίσθη τὴν ἐν τῷ κα-
λιστράτῳ ὄρι οἴκησιν, / καὶ τὴν ἀνάκτησιν, τῆς σεβασμίας μονῆς,
τῆς εἰς ὄνομα τιμώμενον, ἅγιος γεώργιος⁴, κακίθεν μετάναστεύω λοιπὸν
συχνὰ ἀπὸ ὄρος, εἰς ὄρους. / καὶ ἀπὸ τοῦ καλληστράτου, ἐρχόμενος
Θεάνου, εἰς τὴν κορηφὴν τοῦ βουνοῦ εὐρὸν πέπαλεωμένο, καὶ χαλασμένο
ἀμετέλλω⁵, καὶ τόπος / δίσβατος, καὶ λόγγκος πολλῆς, καὶ διαποκάλιψεν
Θεοῦ ἐρχομένου μου ἅπανου εἰς τὸ ὄρος. καὶ δουλέβοντας τὸν τόπον,
10 εὐρὸν τὴν οἰκὸνα τοῦ σω/τύρος χριστοῦ τῆς μεταμορφώσεως⁶. κακὶ
μὲ πολλοὺς κόπους καὶ μόχθους, ἀνίγυρα τῶν ναῶν τοῦ σωτῆρος χρι-
στοῦ τῆς μεταμορφώσεως. μετὰ τῶν κελίων / καὶ τράπεζαν. καὶ ἀρχων-
ταρίκην, καὶ μανγκιπίων⁷, καὶ ἀμπελικές. καὶ τα μετόχηα. τοὶ σπου-
ζουμάδη⁸ λέγω, μετὰ δῖω μίλους. καὶ τὴν σύ/νιτζα⁹ καὶ τὴν λον-

1. Δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀμασείας Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Ἐκκλησ.
Ἀλήθεια 1888, τόμ. 9ος, σ. 158-160.

2. *δευτεράριος*: διαχειριστής.

3. *παλίκη*: πάλη;

4. Ἁγιος Γεώργιος: βλ. Ν. Δελαλή, ἑ.ἀ. σ. 418, σημ. 5.

5. *εὐρὸν πεπαλαιωμένο καὶ χαλασμένο θεμέλιω*: Τὸ μοναστήρι κτίστηκε στὰ ἐρείπια
παλαιότερου κτίσματος, πράγμα τὸ ὁποῖο ἀποδεικνύει ἡ ὑπαρξὴ ἀρχαιότερων ἀρχιτε-
κτονικῶν μελῶν ἐνσωματωμένων στὸ σημερινὸ κτίσμα: α) μαρμαρίνου ἀμφικιονίου ποῦ
χρησιμεῖει σὰν σκαλοπάτι στὴν εἴσοδο τοῦ ὑπογείου, β) μαρμαρίνου ἀμφικιονίου, ποῦ
χρησιμεῖει σὰν καθίσμα στὸ ναὸ τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς.

6. Πβλ. σχετικὴ τοιχογραφία τῆς Μεγάλης Παναγίας Σαμαρίνας (εἰκ. 3).

7. *μανγκίπιον*: ἀρτοποιεῖον.

8. *σπουζουμάδη*: πιθανὸν τοπωνύμιο. Ἡ λέξη δὲν ὑπάρχει στὸ κείμενο τοῦ ἀντιγρά-
φου τῆς διαθήκης.

9. *Σύνιτζα*: πιθανὸν τοπωνύμιο.

Εικ. 2. Ἡ ἀρχὴ τοῦ χειρογράφου τῆς διαθήκης τοῦ Ὁσίου Νικηφόρου.

Εικ. 3. Ὁ Ὁσιος Νικάνωρ σκάβοντας βρίσκει τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.
Τοιχογραφία τοῦ ναοῦ τῆς Μεγάλης Παναγίας στὴ Σαμαρίνα.

- γκά¹ μετὰ ὥριᾶ της καὶ μετα χοραφιᾶ τῆς κλισοῦρας². καὶ εὐρίσκονται καὶ τὴν σήμερον ταῦτο πεπαλαιωθέν, βούλομαι προσ/πιάσαι, Θεοῦ βοηθοῦντος, ἔαν καὶ φθάσω ταύταις γοῦν ταῖς φροντισί περὶπλακεῖς, καὶ τὸ ἀπληροφόρητον τοῦ θανάτου φοβηθῆς. ἔκρι/να γράψαι κᾶν μικρὰν διαθήκην διὰ πολλῆς τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀγάπης. ὅθεν ἀρενῶ καὶ παρα-
 15 ραγγέλλω πάντας. ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ σω/τύρος χριστοῦ ἵνα κοινοβιακῶς πολιτεύεσθαι ἀπο τὴν σήμερον εἰς πᾶν ὅτι καὶ ἂν ἔχετε, βρωτά, καὶ ποτά, καὶ ἐνδύματα. καὶ εἰς χρυσόν, καὶ ἄρ/γυρον. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην, καὶ τὴν εὐλάβιαν, καὶ τὴν ευσέβειαν, καὶ τὴν εἰς ἀλλήλους πνευματικὴν ἀγάπην τε καὶ ὁμόνοιαν. τιμάτε οὖν ἀ/λλήλους, καὶ ὑποτάσσεσθαι ἐν φόβῳ Θεοῦ. καὶ ἐνγκρατέβεσθε ἐκ πολλῶν βρωμάτων. καὶ μὴ σπαταλίζεσθε ὡς οἱ κοσμικοί. καὶ μὴ γελάτε ὡς τὰ ἔθνη. / καὶ μὴ ἀργολογεῖτε, καὶ κοφυρομῖλετε εἰς τὴν ροῦγαν ὡς αἱ πελελαί³ τῶν γυναικῶν. ἀλλὰ σιωπάτε, καὶ λέγετε κύριε ἰησοῦ χριστὲ ἐλέησον με. καὶ μὴ προ/δίδετε καὶ ἐγκαλλήτε ἀλλήλους ὡς ἰοῦδας. καὶ μὴ φανερώνετε τὰ μυστηριακά σας εἰς τοὺς κοσμικοὺς ὡς ἰοῦδας. καὶ
 20 μὴ ἐμπέζετε ἀλλήλους / ὡς οἱ χαναναῖοι⁴ τῶν πατέρα αὐτῶν. καὶ μὴ μεθύσκεσθαι οἷ ὡς σοδομῆτε. καὶ μὴ βλασφημεῖτε ὡς ἰουδαῖοι. καὶ μὴ μετεωρίζεσθε ὡς ἄσοφοι. / ἀλλ' ὡς σοφοὶ καὶ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, καὶ μοναχοί, εὐσεβῶς καὶ δικαίως πολιτεύεσθαι. καὶ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἁγίων πατέρων ὅσα ἐν τῷ / νόμῳ ἔγραψαν περὶ πείστεως, καὶ περὶ πολιτείας. καὶ ὅσα τὸ τυπικὸν τοῦ ἁγίου σάβα⁵ διάκελεβή περὶ τάξεως ἐκκλησιαστικῆς, καὶ περὶ ἀρετῆς οὕτως / κρατεῖτε. καὶ γυναῖκα μὴ εἰσελθῇ εἰς τὸ μοναστήρι. μήτε καλογραία, μήτε κοσμικῇ. μὴδὲ κᾶν βασίλισσα, ἢ βασιλέως μήτηρ, ἢ θυγάτηρ. μὴ / δὲ νέον παιδί δε-
 χθῆτε ἀπὸ τὴν σήμερον ἀπὸ τοῦς δέκα καὶ ὀκτῶ χρόνους καὶ κάτωθεν⁶,
 25 ὅσοι δὲ εὐρέθησαν πρὸ τῆς διαθήκης μεινάτωσαν ἐν τῷ / μοναστηρίῳ. μὴτε παιδίον κοσμικὸν μανθανέτω αὐτόθεν γράμματα. μὴδὲ ἀνάξιον τινὰ χειροτονήσῃτε διάκονον, ἢ πρεσβεῖτερον. μὴτε φθο/νερόν, μὴτε μέθεισον ἢ ὕβριστήν, ἢ παιδαριστήν, ἢ φιλοκάβαλον. ἢ φιλοσυμπο-
 σῖαστήν οὗτοι γὰρ ἐρήμωσαν τὰ μοναστήρια, καὶ τῶν κόσμων. / καὶ ἄλλο δὲν παροξύνει τὸν Θεὸν ὡς ἀνάξιος ἱερεὺς, ἢ διάκων. δια τοῦτο

1. Λογκά: τοπωνύμιον, βλ. Ν. Δελιαλή, ἔ.α., σ. 419, σημ. 10.

2. Κλεισοῦρα: τοπωνύμιον παρὰ τὴν μονήν.

3. πελελαί: στὸ ἀντίγραφον πελαί, κοινὰι γυναῖκες.

4. Χαναναῖοι: Βλ. Γένεσις, Κεφ. ι', παρ. 6-18.

5. Τυπικὸν Ἀγίου Σάββα: Βλ. Παπαδοπούλου Α. Χρυσοστόμου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, σ. 181.

6. Ἰσχύει καὶ ἐδῶ τὸ «ἄβατον» τοῦ Ἀγίου Ὁρους.

- οὐ μέλλοντες γενέσθαι διάκωνοι, καὶ ἱερεῖς, ἐστώσαν καθарου καὶ ἀκαταγνώστου βίου. / ἔχοντες καλλὴν μαρτυρίαν ἔσωθεν ἀπὸ τὸν πνευματικὸν πατέρα, καὶ ἔξωθεν ἀπάντας ἀνθρώπους, καὶ πρότου χειροτονηθῆναι, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν, νὰ μὴ / δὲν τρώγοπιναρίζουν μετὰ ἀλλοπίστους μήτε με λατίνους, μήτε νὰ φένονται εἰς αὐτούς, μήτε φιλίαν
- 30 καὶ ἀγάπαις νὰ ἔχουν μεταυτούς. μήτε εἰς / κρισιν νὰ ὑπάγῃ διάκονος, ἢ πρεσβύτερος. ἀλλὰ τὲς ἐξωτέρες κρίσαις, καὶ ταῖς χονδροδουλείαις, καὶ ταῖς ἀπανδοχαῖς τῶν αὐθεντάδων, νὰ ταῖς / ἐπίβλέπουν οἱ ἰδιώταις, καὶ ἡ γέροντες τοῦ μοναστηρίου μὲ πολλὴν φόβον καὶ τρόμον, καὶ πολλὴν εὐλάβειαν, καὶ με ἀλλείθειαν, πρὸς τὰ ἔξοδα ἢ / δὲ τῆς θελεῖσι νὰ τρογοπιναρίζει με αὐθεντάδαις τοῦ καιροῦ τούτου ὡς εἶναι ἰσμαιλῖται¹, καὶ νὰ διαβαίνει ὁ λόγος του εἰς αὐτούς, νὰ ἔχῃ φιλίαν / μεταυτούς, ἄς ἀφήσῃ τὴν ἱερωσύνη, καὶ οὕτως ἄς δῶκει ταις τοιαύταις ὑπόθεσιν. καὶ ἱερομόναχον μὴ γυνόσκοντα τὸν νόμον, καὶ τὰς ἀγίας γραφῶς ὡς πρέπει, ἡγοῦμενον μὴ ποιήσεται. ἀλλὰ μανθανέτω πρότερον τὸν
- 35 νόμον καὶ τὰς ἀντολὰς, καὶ τότε γενέστω διδασκαλός, καὶ ἡγοῦμενος. ἐπὶ μὴ εἰδῶς νόμον, πῶς διδάξει νομον, πῶς διορθώσει, πῶς κανονήσῃ, τυφλὸς γάρ τυφλὸν ἐάν ὁδηγῇ, ἀμφοτέρω / εἰς βόθυνον² ἐμπεσοῦνται φησὶ ὁ κύριος. ἐάν δὲ μὴ εὖρεθῇ ἄξιος γεννηθῆναι ἡγοῦμενος ἀπαυτῆς τῆς ἀγίας μονῆς τοῦ σωτῆρος χριστοῦ, καὶ κινδυνεύει τὸ μοναστήριον χωρὶς ποιμένα. σκεψάτωσαν οἱ γέροντες τοῦ μοναστηρίου, καὶ τῆς συνάξεως, καὶ ἐρωτάτωσαν μετὰ ἀκριβείας καὶ τοὺς ἰδιώτας. καὶ ἐάν εὖρε/θῇ πρόσωπον εἰς τὴν μονὴν, του σωτῆρος χριστοῦ τοῦ μετεώρου πρόσκαλεσάστοσαν αὐτῶν, καὶ ποιείσωσιν ἡγοῦμενων, καὶ ἐάν δὲν εὖρεθῇ ἐκὶ ἅς / ἐξεζητίσωσιν, ἐκ τὴν μονὴν τοῦ βαρλαάμ. καὶ ἐάν καὶ ἀπεκὶ γέν(η) στέρσις. νὰ παγένεται εἰς τὸ μοναστήρι, τοῦ
- 40 τιμίου προδρόμου, τοῦ ἐν τῇ σκῆτι / τῆς βέρριας, εἰς τὸ κτήριον τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνασκητοῦ, κυρ διονισίου. μετὰ πολλῶν δακρίων καὶ ὤμογῶν καὶ στεναγμῶν νὰ προσκαλέσεται τίμι/ον πρόσωπο διαηγοῦμενον. ἐάν δὲ μὴ εὖρεθῇ πρόσωπον ἄξιον λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς τὰς προειρημένας μονὰς, ποισάτωσαν καὶ τὸν τυχόντα ἐν τῇ μονῇ, / μόνον ἔστω εὐλαβεὶς καὶ σώφρων, καὶ ἄξιος ἱερέως. παραγγέλλω δὲ καὶ τοῦτο ἵνα μὴ γένηται χειροτονητὸς ἡγοῦμενος, τοῦ ἀγίου ἀρχιερέως. διότι ὁ χει/ροτονηθεὶς ἡγοῦμενος, παρὰ ἀρχιερέως ὀφείλει μέχρι θανάτου εἶναι ἡγοῦμενος, καὶ ἡ παρούσα γεννεὰ μικρόνυχος οὖσα, οὐ δύναται τοῦτο / ὑπομείναι. καὶ διὰ τοῦτο ἀτοί τους, ἢ μοναχοὶ ποισάτωσαν τὸν

1. Ἰσμαιλῖται: Ὁθωμανοί.

2. Βόθυνον (βόθυνον): Βλ. Μ α τ θ α ἰ ο υ, κεφ. IB', παρ. 11, κεφ. IE', παρ. 14, ὡς καὶ Λ ο υ κ ᾱ, κεφ. ΣΤ', παρ. 39.

- ἡγοῦμενον, καθὼς οἶδαμεν καὶ εἰς τὸ ἅγιον ὅρος. καὶ εἰς τὰς ἁγίας μονὰς τοῦ μετεώρου. / μόνον ἐρωτάτωσαν τὸν ἀρχιερέαν, καὶ λαμβανέτωσαν συγχώρησιν καὶ μόνον. καὶ ὅταν μέλουσι ποιήσουν ἡγοῦμενον, προσκαλεσάσθωσαν τὸν / εὐρισκόμενον ἡγοῦμενον, ἐν τῷ μετεώρῳ, ἢ ἐν το βαρλαάμ, ἢ ἐκ τῆς ἁγίας μονῆς τοῦ τιμείου προδρόμου. ἵνα μετὰ το μνημονευθῇ πα/ρα του ἱερέως, τὸν μέλλοντα γενέσθαι ἡγούμενον, ἐπάρη τὴν πατερίτζαν ὁ εὐρεθῆς ἡγούμενος, ἀπὸ τὰ τρία μοναστήρια / ὡ προεγράψαμεν, ἀπὸ τὴν ἁγίαν εἰκόνα τοῦ δεσπότου χριστοῦ, καὶ δίδωσι τὸν νέον ἡγοῦμενον τοῦ σωτύρος χριστοῦ τῆς μετάμωρ/-φόσεως. καὶ ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τοῦ εὐρεθέντος ἡγουμένου, ὁ νέος ἡγοῦμενος καὶ λαμβάνει τὴν πατερίτζαν. καὶ ὁ/ταν καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον, ἀσπάζεται ὁ εὐρεθῆς ἡγοῦμενος τὴν χεῖρα τοῦ νέου ηγουμένου. καὶ δίδωσι τὴν διαθήκην / εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ λέγει αὐτῶν, βλέπε ἀδελφέ, μὴ παρέβῃς τὴν ἐντολὴν, μήπως ἐξῆς τὸ τῆς παρακοῆς κρίμα, ἀλλὰν / ὀρίζου, καὶ κραταιοῦσθω ἡ καρδία σου. καὶ πρόσθε μάλλον ἐπὶ καλῶ τὸ καλόν. καὶ καθεξῆς ἀσπάζονται ὅλοι οἱ ἀ/δελφοὶ τὸν καθιγούμενον. παραγγέλλω δὲ καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ ἀπέρχονται εἰς τὰς πανηγύροις τῶν κοσμικῶν οἱ μοναχοί. μήτε / ἀπὸ τῷ μοναστήρι, μήτε ἀπὸ τα μετόχια. ὅτι λέγει ὁ Θεὸς νόμος ἀββᾶς εἰς λιτήν¹ κοσμικῶν καθίσας ὡς ἀρκον λογιζεται αὐτὸν / ὁ Θεός. ἵνα δὲ καὶ ἐργοχειροῦν οἱ μοναχοὶ ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν. καὶ ἄλλος ἐν ἀμπέλω, καὶ ἄλλος ἐν γκύπῳ, καὶ ἕτερος ἐν περιβολίῳ ἐργαζέτωσαν. καὶ μὴ καθεξέσθωσαν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπὶ τὴν λόντζαν² ἀργολογοῦντες. χεῖρα κανεῖς νὰ μὴν ἀπλόσι εἰς ἄλλον / καὶ τύψει τον. εἰ δὲ τίς τολμήσῃ, διοχθήτω τῆς μονῆς. καὶ ἀφίνω λοιπον το μοναστήριον ελεύθερον καὶ αὐτεξούσιον, εἰς κα/τα διάδοχῃν μοναχῶν. ἀπὸ μοναχοῦς εἰς μοναχους. καὶ ἀπὸ ἡγοῦμενον, εἰς ηγοῦμενον. καὶ τινᾶς κοσμικός να μηδὲν τὸ ὀρί/ζει. μήδὲ νὰ τὸ διακρένει. καὶ τὸν ἀρχιερέα να τιμάτε, καὶ να τῶν μνημονέβετε. καὶ να τῶν ἀγαπᾶτε. καὶ μήτε νὰ ἐγκαλίσθαι εἰς / αὐτον, μήδε νὰ κρίνεσθε. μήδὲ εἰς ἄρχωντας. ἀλλ αὐτοὶ σας διακρίνεσθε, καὶ διορθοῦσθε. καὶ τιμᾶτε πάσα ἀνθρωπίνην συρᾶν καὶ πάσα / γλῶσσα. καὶ τινᾶν μὴδὲν υβρίζετε. καὶ τινᾶν μὴδὲν διαβάλλετε, καὶ μὴδὲν συγκοφαντεύετε. καὶ εἰς τὴν ἐορτὴν, μὴ καλεῖτε τιναν. μονο / οἰτης ἔλθῃ αὐτός του ἐκεῖνον καὶ δέχεσθε. καὶ τα μετόχια, ὅπου ἐπεριποιήθημεν μετὰ πολλῶν κόπων, καὶ μόχθων, καὶ ἐξόδων, μὴν τὰ ἀφή/σετε καὶ χαλάσουν. τὰ ἀνοθεν γεγρα-

1. λιτή: πανήγυρις, ἐορτή.

2. λόντζα: στὸ ἀντίγραφο λόζα, πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ὡς ἐξῆς: Ὁ πρὸς τὰ βόρεια τῆς μονῆς βλέπων ὑπόστεγος χώρος μετὰ ξυλίνων καθισμάτων, ὅπου περνοῦσαν τὴν ὥρα τοὺς οἱ μοναχοί.

μένα, ταῦτα τὰ προειρημένα φυλάξατε. καὶ ἀπο ἄλλα μοναστήρια, μονα-
 χοὺς μὴν δέχεσθε πλέον / ἡμερῶν τριῶν. ταῦτα φυλάξατε ὡς ἔφην. ἵνα ἡ
 65 του θεοῦ ἡ χάρις, καὶ τὸ ἔλεος οἷῃ μετὰ πάντων ἡμῶν ἀμήν. εἰ δὲ τῆς
 τολμῆσει, καὶ μελετί/σει διωρθιμίαν¹, καὶ ἔχη αὐτόθι πεκούλιον² κριφόν,
 καὶ πέρνι ἀπὸ ψυχοδοσίματα ὅπου τὰ δίδουν, ἡ χριστιανί διὰ πρόθεσες, ἡ
 σαρανταλύτουργα / ἡ μινιόσυνα, οἱ καὶ ἡ μοναχὶ ἰοιδιότες ὅπου διακρα-
 τοῦν τα μούλκια³ τοῦ μοναστηρίου, καὶ γίνονται, κονόμι καὶ παρακο-
 νόμι, καὶ χαρα/καρέει⁴. καὶ μιλονάδες, καὶ πιστικῆ⁵, καὶ τζέλνικι⁶ εἰς
 πρόβατα, καὶ γελάδια, ἡ καὶ ὁ εὐρισκόμενος ἡγούμενος, καὶ προηγού-
 μενος, ἡ καὶ ὁ λεγόμενος δοχιάρης⁷. ἂν πουλοῦν, ἡ γένιμα ακριφά
 ἀπὸ τῶν ιγούμενο, ἡ ἀλα τίποτες ἡ κρασὶ ἡ οσπρίματα, ἡ χαλκεὺς πουλί
 σιδερικά, ἡ μουτά/φης⁸ πουλί ἀπο την τέχνη του ἀκριφά, ἡ τζενγκάρης
 πουλί παπούτζηα ἡ τζετίκα⁹, ἡ ἄλην τινὰ πόδεσι, ἡ καὶ ὁ δοχιάρης
 70 κρίβι τίποτε ἀπο τὸ δοχίω, εἰ / οἶνε τινὰς ράπτης, καὶ πέρνι ραπτικῶ
 ἀπο καλογέρους. ἡ ράπτι ξένα καὶ πέρνι ραπτικά καὶ δὲν τα δίδη εἰς το
 μοναστήρι ἀμι τὰ διακρατὶ χώριᾶ του / καὶ λέγει ὅτι ἀπὸ τὴν τέχνη μου
 τὰ ἔχω καὶ δὲν τα βάνο εἰς το μεσος. ἡ ἔνε τινὰς ὅπου ἔχη ἡδιά του ἄσπρα
 ἡ πατρικά του καὶ διακρατὶ χόρια του καὶ / δὲν τα κηνοβιάζη, ὡ τιούτος
 να δόσι τῶν θάνατων του ἀνανία, καὶ τῆς σαφύρας, καὶ ἐκ τῆς μονῆς
 ἐξοριζέσθω, ἡ εἶνε τινὲς ὅπου παγένουν / νὰ ἰσάζουν αὐθεντικὲς δου-
 λίες του μοναστηρίου, καὶ ἐξοδιᾶζη ὀλίγα καὶ εἰς τῶν λογαριασμὸ ρίχνη
 πολὰ διὰ να κρατὶ ἀπὸ ἐκίνα δια πε/κούλιον. ἀπὸ αὐτουνοὺς ὅλους
 75 ὅπου ἐπροοίπα καὶ ἐγραψα, κὰν μικρός, ἡ μέγας, ὅπιος κάμνη ζαβία εἰς
 τὸ μοναστήρι, καὶ πουλί καὶ κρε/μνίζη. καὶ κλέπτι δια νὰ ἔχη πεκού-
 λιον. ἡ δεχθῇ σπανὸ ἀπὸ δεκα ὀκτὼ χρονον καὶ κάτω, ἡ πεδὶον μανθά-
 νει κοσμικόν. ἡ γυνέκα / ἀφίσει ἐλθεῖν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἡ χειροτο-
 νήσουν ἀνάξιον διὰ κενοδοξίαν, καὶ προσπάθιαν. ἡ ἐν τοινὰς ἀνάξιος
 καὶ καταφρονοῖ / τὸν Θεὸν καὶ λλειτουργὰ ἡ ἀπέλθη καὶ ἐνγκαλέσι τῷ
 μοναστηρίῳ, εἰς τοὺς κρατοῦντας, τοὺς λεγομένους ἡσημαλίτας. ἡ εἰς

1. διωρθιμίαν : στὸ ἀντίγραφο διὰ ὀριθμίαν (ἀρυθμίαν), παράβασις τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς.

2. πεκούλιον : ἀτομικὸν βαλάντιον.

3. μούλκια : κτήματα τῆς μονῆς.

4. χαρακαράιοι : σφαγεῖς ζώων.

5. πιστικοί : ὑπηρέτες μὲ συμφωνία (ποιμένες).

6. τζέλνικοι : τσελιγκάδες.

7. δοχιάρης : ἀποθηκάριος.

8. μουτάφης : κατασκευαστὴς ταπήτων.

9. τζετίκα : ἡ λέξι δὲν ὑπάρχει στὸ ἀντίγραφο τῆς διαθήκης πιθανὸν σημαίνει εἰ-
 δος ὑποδήσεως.

ἄρχοντας / ἡ εἰς ἀρχιερέαν, ἡ περιπατὴ εἰς πανηγύρια κοσμικὰ ἔξο ἀπὸ
 ἀνάγκη τοῦ μοναστηρίου, ἡ ζιτίεις κάμνουν, ἄβουλα τῶν πατέρων. ἔξο /
 80 ἀπο λόγων οἶνον ὅπου διετάξαμεν συνάζεσθαι δια το θέρος, εἰς τὸν κό-
 σμον. καὶ εἰς τὴν ἑαυτῶν στάνδιαν ἤγουν εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ / σωτήρος.
 καὶ ὀλιγων σίτων εἰς τὸ γρεβενο, καὶ ἄλλο εἰς ἄλες χορες. καὶ ἀπανταχοῦ.
 εἰ δὲ οἷτις παρέβη τὴν παροῦσαν μου διαθή/κην, καὶ εὐγη ἔξο ἀπὸ τὰ
 ἄνοθεν γεγραμένα, ἅπὲρ ἔγραψα, καὶ ἐπαρήνγκιλα, καὶ καταφρονίσοι
 τοὺς θίους νόμους τῶν ἁγίων πατέρων, / ἔχω αὐτὸν ἀφορισμένον καὶ
 ἀσυγχώριτον παρα Θεοῦ παντοκράτωρος, καὶ παρα τῆς ὁμοουσίου καὶ
 ἀδιεραΐτου τριάδος καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν μέλονται καὶ ἡ μερῆς αὐτοῦ /
 μετὰ του ἰούδα ἐχέτω [καί] τὰς ἁρᾶς τῶν τριακοσίων δέκα, καὶ ὅκτω
 Θεοφύρων πατέρων, τῶν ἐνικαία συναθρισθέντων ἔστω δὲ καὶ τυμπανίας
 εἰς αἰώνας! ἀμήν.

ὧδε εἰσιν στίχοι οπου ἤβραμεν γραμένους εἰς μίαν πλάκαν καὶ τους... κάτω-
 θεν²

ἡγειρον ναὸν ἐκ βάθρων τω σωτήρι Νικάνωρ
 προστάτης τε μονῆς τῆς θοίας σὺν τῇ ἀδελφοτῇ
 ψυχῇ ἐκ πόθου τοῦτοις λόγε δῶρησα πταισμάτων λύσιν.
 ἐν ἔτει ζ.μ. ἰνδικτιῶνος β³

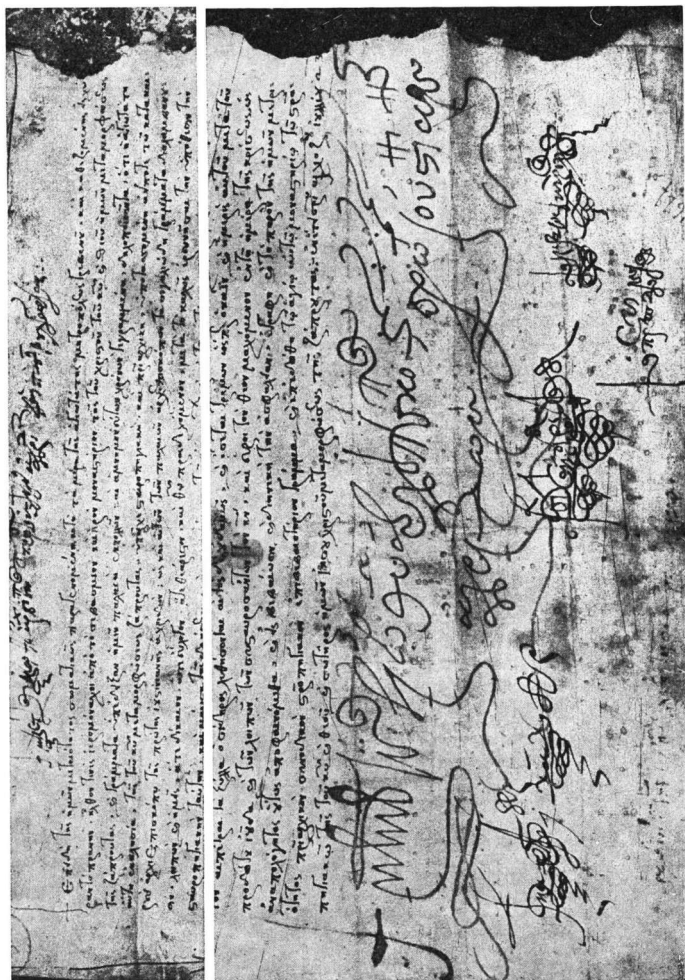
2. Σιγίλλιον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν Μελετίου τοῦ ἔτους 1677

Μὲ τὸ σιγίλλιον αὐτὸ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μελέτιος ἐπιβεβαίωσεν ὅτι ἡ μονὴ
 τῆς Ζάβορδας εἶναι σταυροπηγιακὴ, ὑπαγομένη στὴ δικαιοδοσίαν τῆς ἀρχιε-
 πσκοπῆς Ἀχριδῶν, καὶ παρακελεύει τὸν ἐπίσκοπον Γρεβενῶν νὰ ἀπέχη
 ἀπὸ κάθε ἀνάμιξη στὴ διοίκηση καὶ στὴ διαχείριση τῶν οἰκονομικῶν τῆς
 μονῆς. Ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ σιγιλίου προκύπτει ἐπίσης ὅτι ἡ ἀνακήρυξη

1. ἔστω δὲ καὶ τυμπανίας εἰς αἰώνας: ἡ φράση δὲν ὑπάρχει στὸ κείμενο τοῦ ἀντι-
 γράφου.

2. Ἡ φράση εἶναι γραμμένη μὲ ἄλλο χέρι· μία λέξη δυσανάγνωστη.

3. ἡγειρον ... ἰνδικτιῶνος β: οἱ στίχοι αὐτοὶ δὲν ὑπάρχουν στὸ κείμενο τῆς προη-
 γουμένης δημοσιεύσεως. Τοὺς βρίσκουμε ὅμως γραμμένους σὰν κτητορικὴ ἐπιγραφή σὲ
 πλάκα μαρμάρην ἐντοιχισμένη στὸ κωδωνοστάσιο τῆς μονῆς (βλ. Ν. Δελιαλή, ἔ.α.
 σ. 416). Ἡ χρονολογία ζμ = 1532 ἀντιστοιχεῖ μὲ δεύτερο ἔτος ἰνδικτιῶνος καὶ πρέπει
 αὐτὴν τὴν χρονολογίαν νὰ θεωρήσωμεν ὀρθὴν. Τὸ ἔτος ζμβ (1534) τῆς μαρμαρινῆς πλα-
 κῆς ὀφείλεται προφανῶς σὲ κακὴ ἀνάγνωση τοῦ πρωτοτύπου.

Εικ. 4. Τὸ σιγίλλιον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀγαθῶν Μελετίου (ἀρχὴ καὶ τέλος τοῦ χειρογράφου).

τῆς μονῆς Ζάβορδας σὲ σταυροπηγιακὴ ἔγινε ἀπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴ Ἀχριδῶν (εἰκ. 4).

† Μελέτιος ἑλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος πρώτης ἰουστινιανῆς ἀχριδῶν καὶ πάσης βουλγαρίας :

- † Επειδὴ τῆς ἡμῶν μετριότητος σωματικῶς παραγενομένης κατὰ τὰ μέρη τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως γραβενού, καὶ καθεζομένης εἰς χά/ραν τόπρανην¹, ἤλθον τινὲς ἱερομόναχοι ἀπὸ τὸ σεβάσμιον καὶ ἱερὸν μοναστήριον τῆς τοῦ χριστοῦ καὶ κυρίου καὶ θεοῦ ἡμῶν μεταμορφώσεως / τῆς ζάπρουτας, καὶ γράμματα ὑπέδειξαν ἡμῖν παλαιὰ ἐκ πολλῶν καὶ ἀμνημονεύτων χρόνων γεγραμμένα, δηλοποιοῦντα, ὅτι ἡ ἀγιωτάτη / αὕτη ἐκκλησία, τῆς τοῦ κυρίου μεταμορφώσεως ζάπρουτας, ὑπῆρχε σταυροπηγιακὴ, καὶ πατριαρχικὴ, ὑποτασσομένη ἀείποτε τῷ κατὰ και/
- 5 ροὺς ἀρχιεπισκόπῳ τῆς πρώτης ἰουστινιανῆς ἀχριδῶν : ὡς καὶ αὐτῶν τῶν παλαιῶν ἀρχιεπισκόπων τὰ σιγηλιώδη γράμματα διαλαμβάνου/σιν, λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἅτε δίκαιον, ἅτε εὐλογον, ἅτε θεάρεστον, καὶ θεῷ προσδεχόμενον, μετὰ τὸ καλῶς ἐρευνῆσαι τὴν ὑπόθεσιν τὴν / σταυροπηγιακὴν ταύτην, καὶ μάλιστα τῆς δεήσεως καὶ παρακλήσεως τῶν ἀκουσμένων ἐν αὐτῇ πατέρων μὴ παρίδοῦσα, ἢ παραβλέ/ψασα, ἀποφαίνεται καὶ παρακελεύει, γνώμη κοινῇ συνοδικῇ τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ υπερτελεστάτης ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέων συνόδου, / τῶν ἐναγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν, καὶ ποθεινοτάτων ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, καὶ τῶν παρευρεθέντων τιμιωτάτων κληρικῶν, καὶ χρησιμω/τάτων ἀρχόντων, καὶ τῶν λοιπῶν πάντων, ἵνα καθάπερ τὰ τῶν προημῶν παλαιῶν πατριαρχῶν, καὶ ἀρχιεπισκόπων τῆς πρώτης ἰουστινιανῆς ἀχριδῶν σιγηλιώδη γράμματα διαλαμβάνουσιν, ἔξεστι σταυροπηγιακὸν εἶναι εἰς τὸ παντελές, καὶ ὑποτάσσεσθαι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ / ἀρχιεπισκοπῇ ταύτῃ, τῆς ὀχρίδου, καθὼς καὶ ἐν ἐτέραις ἐπαρχίαις εὐρίσκονται, σταυροπήγια ἀπαρασάλευτα, ὡς πρέποντα τῇ ἡμε/τέρᾳ ἀρχιεπισκοπῇ ἀχριδῶν : βεβαι-
οῦμεν λοιπὸν καὶ κυροῦμεν εἰς τὸ εἶναι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἕξῃς τὸ αὐτὸ ἅγιον μοναστήριον, καὶ σεβάσμιον σταυροπηγιακὸν καὶ ἡμέτερον πατριαρχικόν, καὶ ἔχειν τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν δεξιῶσιν τῶν ἐνα-
15 σκουμένων ἐν αὐτῷ πρὸς / τὴν ἡμῶν μετριότητα, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐναντιουμένων, ἀλλὰ γε τὴν ὑποταγὴν, καὶ τὴν εὐπειθειαν πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀγιωτά/την ἀρχιεπισκοπὴν τῆς πρώτης ἰουστινιανῆς δεικνύειν, καὶ τὴν ἡμῶν μετριότητα ὑποτάσσεσθαι ἐν ἣ ἂν χρεαί γενοίται,

1. *Χώραν Τόπρανην* : τὸ χωριὸ Δόβραν (σημ. Ἐλατος), ποῦ βρίσκεται σὲ μικρὴ ἀπόστασις δυτικὰ τῶν Γρεβενῶν.

- καὶ μὴ ἀντι/λέγειν, ὁμοίως παρακελεύομεθα, ἵνα μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τὸν κατὰ καιροὺς μητροπολίτην γραβενῶν ἀτέρχεσθαι καὶ καταπα/τεῖν αὐτοῦ, καὶ ἐπιρεάζειν, ἢ εἰς κτήμασιν, ἢ εἰς συδοσήμασιν¹, ἢ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀγκαρεῦειν τὰ κτήνη αὐτῶν, ἢ ἐναρχεῖν, ἢ σκάνδα/λον τρόφῳ ἐξωτερικῇ προξενεῖν, ἀλλὰ γε μακρὰν ἀπέχειν, κατ' οὐδένα τρόπον διωκόμενος, εἰμὴ καὶ τοὺς κατοικοῦντας μόνον ὡς / πρέπον προσδέχεσθαι, ὅταν ἂν ἔλθῃ ἐν τῇ ἀγίῳ μοναστηρίῳ καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἀρχιερέων δεικνύειν κατὰ τὸ πρέπον καὶ μηδὲν σκάν/δαλον εἰς ἀμφίβολον ἔχειν εἰς τὸ μὴ καὶ αὐτὸν παραπονῆσθαι, ἔτι δὲ ἐχέτοσαν ἄδιαν οἱ ἐνασκούμενοι ἐν τῇ ἡμετέρῳ αὐτῷ / σταυροπηγιακῇ πατριαρχικῇ μοναστηρίῳ, ὅτε χρεῖα γένηται περὶ χειροτονίας προσκαλεῖν ὃν ἂν ἐθέλουσι τῶν ἀρχιερέων ἐκ τῶν / ὑποκειμένων τῇ ἡμετέρᾳ ταύτῃ ἀρχιεπισκοπῇ τῆς πρώτης ἰουστινιανῆς ἀχριδῶν, ἐκτελέσαι ἅπαντα τὰ ἀρχιερατικά / ἀκολύτως καὶ ἀνεμποδίστως ἄνευ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθηδρίσεως καὶ μὴ ἔχειν ἐξουσίαν τοῦ κατὰ καιροὺς ἀρχι / [επισκόπου] ἀντιπε ἢ ζητεῖν παρ' αὐτοῦ τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ γε...² ἔχειν, ὅς τις καὶ ἐναντίος φανῇ τοῦ παρόντος ἡμετέρου / πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος, ἢ τὴν ἡμετέραν ταύτην ἀπόφασιν ἀνατρέψῃ, ἢ ἐξωτερικῶς ἢ ἄλλῃ πανούργῳ τρό/πῳ ἢ σκάνδαλον προξενήσῃ, ἢ ἀντιπεῖν τῷ σταυροπηγιακῇ μοναστηρίῳ, ὁ τοιοῦτος ἀφωρισμένος εἴη, ἀπὸ τῆς ἀγίας, καὶ ὁμο/ουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαίρετου τριάδος τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου Θεοῦ καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ἄλυτος μετὰ θάνα / τον αἱ πέτραι τὰ φύλλα ὁ σίδηρος λυθίσονται αὐτὸς δὲ οὐδαμῶς, καὶ
- 30 ἔσεται τρέμων ὥσπερ ὁ κáιν καὶ ἡ μερίς αὐτοῦ μετὰ τοῦ / προδότου ἰοῦδα καὶ τῶν λοιπῶν τῶν συσταυροσάντων τὸν κύριον, καὶ εὔροι τὸν θεὸν μαχόμενον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὡς / ἀναπολόγητος οὕτως ἀποφαινόμεθα, καὶ εἰς βεβαίωσιν καὶ διηνεκὴ τὴν ἀσφαλειαν, ἐγραφή καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετρι/ότητος πατριαρχικὸν συνοδικὸν σταυροπηγιακὸν ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῷ ἀγίῳ αὐτῷ μοναστηρίῳ τῷ σταυρο/πηγιακῇ τῆς τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεταμορφώσεως τῆς ζάπρουτας : —
- ἐν ἔτει σωτηρίῳ αχοζ^ω ἰουλλίου 23

† μελέτιος ἐλέφ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρώτης ἰουστινιανῆς ἀχριδῶν : —

† ὁ καστορίας Δαυὶδ † ὁ σισανίου Λεόντιος † ὁ γραβενῶν Κύριλλος
† ὁ πρεσπῶν Διονύσιος

1. διάβαζε: εἰσοδήμασι.

2. δύο λέξεις δυσανάγνωστες.

3. Ἀντίγραφο σιγιλλίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν Ἰωάσαφ τοῦ ἔτους 1732

Τὸ σιγίλλιο αὐτὸ ἀποτελεῖ βεβαίωση καὶ ἐπικύρωση τῆς μονῆς ὡς σταυροπηγιακῆς ἀπέναντι στὶς ἐνοχλήσεις ποὺ ὑφίσταντο οἱ μοναχοὶ ἀπὸ μέρους τοῦ μητροπολίτου Γρεβενῶν.

ἶσον ἀπαράλλακτον

Ἰωάσαφ ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος πρώτης Ἰουστινιανῆς
Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας. —

- Οὐδὲν ὅ,τι τῶν ὑπὸ τὸ οὐράνιον κῆτος, ὃ μὴ τρεπτὸν καὶ ἐπικηρον, ῥευστῆς τῶν ὑπὸ Σελήνην καὶ γέννεσιν / φύσεως ὑπαρχόντων ἀπάντων. τοῦτο γὰρ μόνον αὐτῶν ἀναλλοίωτον, καὶ ἀμετάβλητον, καὶ ἀκίνητον, τὸ ἀλ/λοιωτὸν ἀεὶ καὶ κινήτὸν καὶ ἀκάθεκτον. τῷ γὰρ μακρῷ χρόνῳ φασὶ καθαιρεῖσθαι τὰ πάντα καὶ κρύπτεσθαι. ὅθεν ἐδέησε καὶ τῇ τῆς φύσεως προμηθεΐ ἀντιτάξασθαι τι πρὸς τὴν ἐκ τοῦ χρόνου τοιαύτην
- 5 ἡειρρόην καὶ / ἀπορρόην καταστροφὴν, οἷον περ κατὰ μὲν τῆς τῶν γεννητῶν ἡεικνησίας τε καὶ φθοράς, ἡ φυσιοῦσα φύσις / ἐν αὐτῇ τῇ φύσει ἀντέταξε τὴν ἐκ διαδοχῆς διαμονὴν ἐπ' ἅπειρον ὡς οὕτως εἰπεῖν καὶ διάρκειαν, κατὰ δὲ τῆς ἀ/ναιρουσίης τε καὶ περιελκοῦσης ἐς λήθης βυθοῦς τὰ ἄξια μνήμης εὐρυμα, καρτερώτατον λόγον τὸν ἐγγραφον, ὡς ἂν / οἷς ὠπλίζετο ἡ φθορά κατὰ τῶν γινομένων ἀπάντων, τοῦτοις αὐ ἀναιροῖτο καὶ φθειροῖτο, εἴπερ τῶν γινομένων / ἐν χρόνῳ τούτων ἐκάτερον. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ εὐταξία καλὸν εἴπερ τι ἄλλο καὶ μνή-
- 10 μης ἐπάξιον κατὰ / πάντα αὐτῆς τὰ μέρη καὶ μόρια, τίς ἂν εἰς μανίαν τοσοῦτον ἐλάσας, οὐκ ἄγασθῇ τὴν διὰ γραμμάτων ἐν τῇ διαδοχῇ / καὶ διαρκείᾳ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου συντήρησιν τῶν καλῶς ὁροθετηθέντων, καὶ εὐλογοφανῶς διατετάχθαι εἰς / τὸ διηνεκὲς ἐπιζητουμένων; ὁ γὰρ μὴ τοῦτο σπουδάζων εἰς δύναμιν, ἀλλ' εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε φέρεσθαι ἀξίων, οὐ / μόνον τὴν εὐταξίαν τῆς ἐκκλησίας δι' ὧν καταγλαΐζουσιν ἐπιτρέπειν, / ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ὁμοῦ τε γραφὴν τε καὶ σύγγρα/φὴν, ὡς κυκεῶνα τινά, καὶ χάος τὸ πᾶν ὑπολείπεσθαι, ὥστε εἶναι κἄ-
- 15 ρεῖνον, ἥτοι ἀόμματον καθ' ἑαυτὸν ζοφώδη τε / καὶ ἀναλαμπή, καὶ ἀόρατον, ἥτοι ἀόμματον καθ' ἑκατέρῳ τῷ ὀφθαλμῷ, καὶ διὰ τοῦτο φθεγγόμενον τὰ τοῦ σκότους καὶ τῆς ζοφώ/σεως ἄξια. ὅθεν ἡμεῖς τῶν ὑγίεινόν τε καὶ λογισμῶν, μᾶλλον δὲ καὶ παντὸς τοῦ κόσμου συστατικῶν, γραφαῖς τε δεῖν πα/ραδιδόναι φαμέν τὰ μνήμης δεόμενα, καὶ τὰ ἤδη παραδεδομένα ἀντάξια γραμμάτων, ἐγκαινίζειν νεαρωτέρων, εἴπου / τινὲς εἶεν δεόμενοι καὶ τούτου. ἐπεὶ τοιγαροῦν τῆς ἡμῶν μετριότητος μετὰ

- τῶν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ θεοφιλε/στάτων ἐπισκόπων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν συνοδικῶς προκαθημένης κατὰ τὴν / Κοριτζιάν, ἣν καὶ προεδρικῶς ποιμένειν κυριαρχικῶς, ὅθεν ἐλθόντες τινὲς τῶν ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν ἀπὸ τοῦ / Σεβασμίου καὶ σταυροπηγιακοῦ Μοναστηρίου τοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ Μεταμορφώσεως / τιμωμένον μὲν καὶ ἐορταζόμενον, ζάμπουρδας δὲ ἐπιλεγόμενον χωρίου ἐκεῖσε που πάλαι, γράμματά τε ὑπέδειξαν ἡμῖν, ἀρχαῖα / καὶ γνήσια τοῦτ' αὐτὸ δηλοποιοῦντα, ὅπερ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις μέχρι τοῦδε γνώστον τε καὶ ἀναντίρρητον, ὅτι δηλαδὴ σταυροπηγια/κὴ αὐτῶν ἡ μονὴ καὶ πατριαρχικὴ ὑποτασσομένη ἄείποτε τῇ ἀγιωτάτῃ
- 25 Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀχριδῶν τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς, ὥς καὶ αὐ/τῶν τὰ συγγιλιώδη παρίστησι γράμματα τῶν πάλαι Ἀρχιεπισκόπων καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῶν γραμμάτων ἀξιοπιστίαν προσήγαγον / καὶ δεήσεις ἐκλιπαροῦντες ἵνα καὶ δι' ἡμετέρου γράμματος ἀνανεωθῇ τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν. τοῦτου χάριν καὶ / ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ἃ τε δὴ δίκαιον, εὐλογον καὶ θεάρεστον μετὰ τὸ κάλλιστα κατιδεῖν τὴν σταυροπηγιακὴν ὑ/πόθεσιν ταύτην, καὶ τῆς θερμῆς δεήσεως ἀκροάσασθαι συνεχῶς τῆς ἐκείνων, ἀποφαίνεται γνώμη κοινῇ ἐν ἀγίῳ πνεύματι, / ἵνα καθάπερ ἔχει τὸ κύρος τὰ τῶν ἀρχαίων πατριαρχῶν καὶ πρὸ ἡμῶν Ἀρχιεπισκόπων τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς ἀχριδῶν ὑπάρχη
- 30 καὶ / εἰς τὸ ἐξῆς αἰωνίως σταυροπηγιακὸν τὸ τοιοῦτον Μοναστήριον καὶ ἐλεύθερον ἐς τὸ παντελὲς ὑποτασσόμενον τῇ ἡμετέρᾳ Ἀρχιεπισκο/πῇ τῆς Ἀχρίδος, καθὼς καὶ ἐν ἐτέραις Μητροπόλεσιν εὐρίσκονται ἀπαρασάλευτα σταυροπήγια, ὥς πρεπόντως ἀνήκοντα τῇ ἡμετέρᾳ / Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀχριδῶν. Βεβαιοῦμεν τοιγαροῦν καὶ ἐπικυροῦμεν ὑπάρχειν εἰς τὸ διηνεκὲς σταυροπήγιον, τὸ αὐτὸ Σεβάσμιον Μοναστή/ριον, ἐχόντων τὴν ὑποταγὴν τῶν ἐν αὐτῷ ἀσκουμένων πρὸς τὴν ἡμῶν μετριότητα, καὶ τὴν ὀφειλομένην εὐπείθειαν πρὸς τὴν καθ' ἡ/μᾶς ἀγιωτάτην Ἀρχιεπισκοπὴν ἐνδεικνυμένων ὅτι ἐν ἡ ἂν γένηται χρεία. ὁμοίως
- 35 δὲ παρακελεύομεθα καὶ κρατύνομεν, καὶ τὸ / μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τὸν κατὰ καιροῦς μητροπολίτην Γρεβενῶν ἀπέρχεσθαι καὶ καταπατεῖν αὐτὸ ἢ ἐπηρεάζειν, ἢ ἐν κτήμασιν ἢ ἐν εἰ/σοδήμασιν, ἢ ὅλως ἀγκαρεῦειν τὰ κτήνη αὐτῶν, ἢ ἐνοχλεῖν τι ἢ σκάνδαλον προξενεῖν τρόπῳ ἐξωτερικῷ. ἀλλὰ μεμνημένον / τοῦ μὴ μέταιρε, ὅρια αἰώνια ἃ ἔθετο οἱ πατέρες σου, μακρὰν ἀπέχεσθαι τῆς σταυροπηγιακῆς ταύτης μονῆς, εἰ μὴ τις ὑπόδικος γίγνεσθαι μέ/λοι τοῖς τῶν ἐπιβαινόντων παρ' ἐνορίαν ἐκνόμου ἐπιτιμίοις, καὶ τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις γνώμη τολμηρῇ καὶ ἀναιδεστάτῃ ἐπιχειροῦντων / ἀναιρεῖν; ὅπερ ὅτι δικαιολογῶς καθαίρει τῆς ἀξίας, καὶ ὑπὸ ποινῆς ἀγεί τὸν παραβάτην, καὶ τολμητίαν ὥς ἀποστάτην

- 40 οὐδεὶς ἀγνοεῖ. / ἐν ᾧ γὰρ ἐκλήθης ἐκεῖ καὶ μένε φησί, καὶ πίνε ὕδατα ἀπὸ σῶν ἀγγείων καὶ ἀπὸ σῶν φρεάτων πηγῆς. διὰ δὲ τὸν τῆς παροικίας ἐκείνης / ἀρχιερατικῶς προϊστάμενον μὴδ' ὅλως ἐπηρεάζειν τινὶ τῶν ἀσκουμένων ἐν τῷ σταυροπηγιακῷ ἐκείνῳ Μοναστηρίῳ περὶ τινος ὑποθέσεως / αἵτε δὴ ἀνηκούσης τῇ ἡμῶν μετριότητι, ἐκείνου πόρρωθεν ἵσταμένου, καὶ ἐν τῇ τάξει αὐτοῦ, οὕτω μέντοι γε ὥστε κατ' οὐδένα τρόπον ἐκδιώ/κεσθαι ὅτ' ἂν παραγένοιτο προσκυνήσεως χάριν, ἀλλὰ καὶ δεξιώσεως ἀξιουθῆαι καὶ τιμῆς τῆς ὀφειλομένης καὶ ἐτέρῳ παντὶ Ἀρχιερεῖ / παραγενομένῳ ἂν προσκυνήσεως χάριν, ἵνα μὴ ἀταξία λύπην ἐμποίησιν τὴν τῇ χαρᾷ ἱσταμένην ἀπ' ἐναντίας ἦνπερ χαίρειν πάντοτε /
- 45 ἡμῖν ἐντετεῖλατο ὁ ἀπόστολος ὡς τοῦ πνεύματος οὖσαν καρπόν. ἔτι δὲ ἐχέτωσαν ἄδειαν οἱ ἀσκούμενοι ἐν τῷ ἡμετέρῳ σταυροπηγιακῷ τούτῳ καὶ / ἀγίῳ Μοναστηρίῳ ὅτε χρεῖα γένηται περὶ χειροτονίας προσκαλεῖν ὃν ἂν ἐθέλωσι τῶν ὑποκειμένων τῇ ἡμετέρᾳ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀχριδῶν / τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀρχιερέων εἰς τὸ ἐπιτελεῖσαι ἅπαντα τὰ ἀρχιερατικά ἀκωλύτως τε καὶ ἀνεμποδίστως ἄνευ τῆς τοῦ ἱεροῦ ἐπιθρονον ἐγκα/θιδρύσεως, μὴ ἔχοντος ἐξουσίαν τινὰ τοῦ κατὰ καιροῦς Ἀρχιερέως γρεβενῶν ἀντιλέγειν ἢ ζητεῖν παρ' αὐτῶν τι δικαίωμα διῆθεν, ἀλλ' ἀφισταμέ/νου μακρὰν ὡς εἴρηται καὶ κατὰ πάντα οὕτως ἀπέχοντος ἐκεῖθεν, ὅστις δὲ ὑπ' ἀναισχυντίας τε καὶ κακοφροσύνης λυττῆσας¹ ἐπιχειρήσει / καινοτομίαις ἢ τοῦ παρόντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος ἐναντία φρονῶν καὶ φθεγκόμενος, καὶ τὴν ἡμετέραν ταύτην / ἀπόφασιν ἀνατρέψαι ἐπιχειρῶν καὶ γλιχόμενος τῷ σκανδάλῳ ποτὲ προξενεῖν ἐξωτερικῶς καὶ ἐνόχλησιν τῷ σταυροπηγιακῷ τούτῳ Μο/ναστηρίῳ, ἢ ἄλλῳ τρόπῳ πανούργῳ τε καὶ ἀδίκῳ ἐνοχλεῖν ἢ ἀντιλέγειν αὐτῷ, ὁ τοιοῦτος ἀφορισμένος εἴη ἀπὸ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου / καὶ ζωοποιου καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος τοῦ ἐνὸς τῇ οὐσίᾳ θεοῦ, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ ἄλυτος / μετὰ θάνατον. αἱ πέτραι καὶ ὁ σίδηρος λυθήσονται αὐτὸς δὲ οὐδαμῶς. στένων εἴη καὶ
- 55 τρέμων ὥσπερ / ὁ κáιν, καὶ ἡ μερὶς αὐτοῦ μετὰ τοῦ προδότου ἰούδα, καὶ τῶν ἄλλων θεοστυγῶν τῶν σταυροσάντων τῆς δόξης τὸν Κύριον. / καὶ εὗροι τὸν θεὸν μαχόμενον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὡς ἀναπολόγητος. οὕτως ἀποφαινόμεθα τοῖς πρὸ ἡμῶν / Μακαριωτάτοις ἀρχιεπισκόποις ἱερωτάτοις Μητροπολίταις, καὶ θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου / θρόνου τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν, εὐθέσμως νομίμως τε καὶ κανονικῶς συναποφαινόμενοι. καὶ εἰς βεβαίῳ / σιν διηνεκῇ, καὶ ἀίδιον τοῦ πράγματος μνήμην, ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν
- 60 μετριότητος συνοδικὸν σταυρο / πηγιακὸν ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα, καὶ

1. πρόκειται πιθανὸν γιὰ λάθος τοῦ ἀντιγραφέως

ἐπεδόθη τῷ εἰρημένῳ σταυροπηγιακῷ ἀγίῳ Μοναστηρίῳ τῆς τοῦ Κυρίου καὶ / Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ Μεταμορφώσεως τῆς ζάμπουρδας ἐπιλεγομένης / ἀνανεοῦται διὰ τοῦ παρόντος δὲ καὶ τὸ ἀρχαῖον ἔθος τῆς ὑποταγῆς χάριν ἀπονέμειν / τῷ καθ' ἡμᾶς θρόνῳ τῆς ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τούτῳ κατ' ἔτος κρόκκον διακόσια δράμια

ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αψλβ' : Ἰουλίου α' : ἰνδικτικῶνος ζ'.

† Ἰωάσαφ ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος πρώτης Ἰουστινιανῆς, Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρείας.

† ὁ Καστορείας Χρῦσανθος † ὁ Σισανίων Ἰωσήφ

† ὁ Βοδενῶν Μητροφάνης † ὁ Πελαγωνείας Κοσμάς

† ὁ Πρεσπῶν Θεοδόσιος

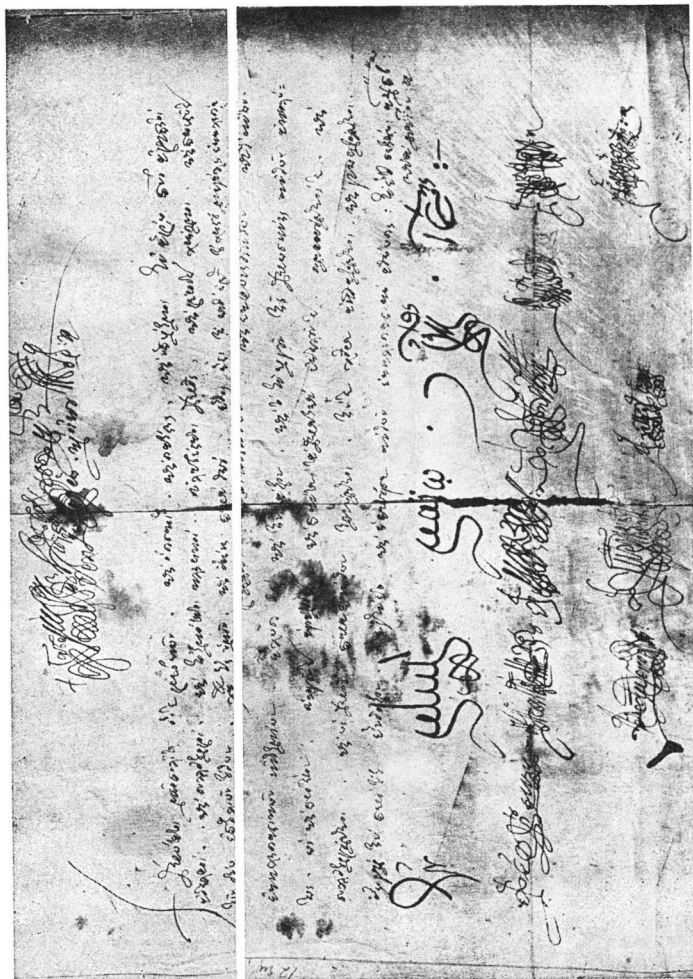
4. Σιγίλλιο τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γαβριήλ τοῦ Γ' τοῦ ἔτους 1782

Τὸ πατριαρχικὸ αὐτὸ σιγίλλιο ἀπευθύνεται στοὺς μητροπολίτες Γρεβενῶν καὶ Σισανίου καὶ Σιατίστης καὶ τοὺς γνωρίζει ὅτι παρέχεται συγχώρηση στοὺς μοναχοὺς Βησσαρίωνα καὶ Ζωσιμᾶ, ἔπειτα ἀπὸ τῆς μετάβασίς τους στὰ πατριαρχεῖα· οἱ μοναχοὶ αὐτοὶ θὰ τιμῶνται στὸ μέλλον ὡς ἱερεῖς (εἰκ. 5).

† Γαβριήλ ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος νέας ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης :

† Ἰερώτατοι μητροπολῖται ὅτε γρεβενῶν, καὶ ὁ σισανίου καὶ σιατίστης, καὶ ὑπέρτιμοι ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοὶ / ἀδελφοί, καὶ συλλειτουργοί, καὶ ἐντιμότατοι κληρικοί, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, καὶ γέροντες χρήσιμοι, καὶ προεστώτες / τῶν δύο ἐπαρχιῶν τούτων, χάρις εἴη ὑμῖν, καὶ εἰρήνη παρὰ θεοῦ, ἔθος ἔστι τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ / τοὺς ὁπωσδήποτε διατελοῦντας ὑπὸ ποινὴν, καὶ παιδείαν ἐκκλησιαστικὴν, 5 εἰς ἑαυτοὺς ἐλελυθότας, καὶ τὸ πταῖσμα αὐτῶν / συνιδόντας, καὶ τῶν προτέρων αὐτῶν πονηρῶν ἐπιχειρημάτων ἀποστραφέντας, καὶ ἀξίους καρπὸς ἐπιδείξαντας / μετανόας. καὶ μετὰ θερμῶν δακρῶν προσπεσόντας τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἔλεει. συμπαθείας ἀξιοῦν / αὐτούς, καὶ τῶν ἐπιτιμίων τὴν ἄφεσιν κατὰ πάντα δίκαιον λόγον, πρυτανεύεσθαι. ἐπειδὴ τοιγαροῦν / καὶ οἱ αὐτόθι διατελοῦντες δύο ἱερομόναχοι. ὅτε βισαρίων, καὶ ὁ χατζῆ ζωσιμᾶς, ἔφθασαν προλαβόντως καθαιρέσει τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν καθυποβληθέντες, καὶ ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ ὑποπεσεῖν, διὰ

10 τινὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν παράλογα, καὶ ἄπρεπα, ἀλλ' οὖν ἤδη εἰς

Εἰκ. 5. Τὸ σγῆμα τοῦ οἰκουμένου πατριάρχου Γαβριήλ Γ' (ἀρχὴ καὶ τέλος τοῦ χειρογράφου).

- ἑαυτοὺς ἐληλυθότες, καὶ πταίσματα / αὐτῶν συνειδόντες. καὶ διορθώσαντες, καὶ ὑποσχεθέντες τοῦ λοιποῦ διάγειν κατὰ τὸν ἐμπρέποντα / τρόπον ἱερομονάχοις. τούτου χάριν γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς, μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων, καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι, ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν / καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα οἱ
- 15 διαληφθέντες ἱερομόναχοι ὁ βισαρίων δηλονότι, καὶ ὁ ζωσιμᾶς, / ὡς εἰς ἑαυτοὺς ἐλθόντες καὶ τὰ πταίσματα αὐτῶν συνιδόντες τε, καὶ διορθώσαντες καὶ ὑποσχεθέντες τοῦ λοιποῦ διάγειν ἡσύχως καὶ ἀταράχως, καὶ κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν, καὶ / ὡς προσπεσόντες καὶ τῷ ἐλέει τῆς ἐκκλησίας, ὑπάρχωσι, καὶ διαμείνωσι ἀθῶοι / ἀνέγκλητοί τε, καὶ ἀκαταιτίαι, ἀμέτοχοι τε, καὶ πάντῃ ἐλεύθεροι, καὶ ἀνώτεροι τῶν ἐν τῷ /
- 20 συνοδικῷ τῆς καθαιρέσεως αὐτῶν γράμματι, σχεδιασθέντων, καὶ ἐκφωνηθέντων κατ' αὐτῶν, / ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων, ἔχωσι δὲ καὶ τὴν τάξιν, καὶ τὸ ἐνεργοῦν τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν ἀκωλύτως, ὡς καὶ πρότερον, εὐλογοῦντες ἀγιάζοντες καὶ πάντα τὰ ἱερατικά ἐκτελοῦντες, συμφορούμενοί τε, καὶ / συλλειτουργοῦμενοι, καὶ ὡς ἱερεῖς παρὰ πάντων τιμώμενοι, τὴν τε χεῖρα ἀσπαζόμενοι καὶ γνωρίζόμενοι, / εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν, ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα αὐτῶν ἐκκλησιαστικὴ ἀθώωσις : ἔν ἔτει σωτηρίῳ : ,αψπβ^ω / κατὰ μάϊον : α

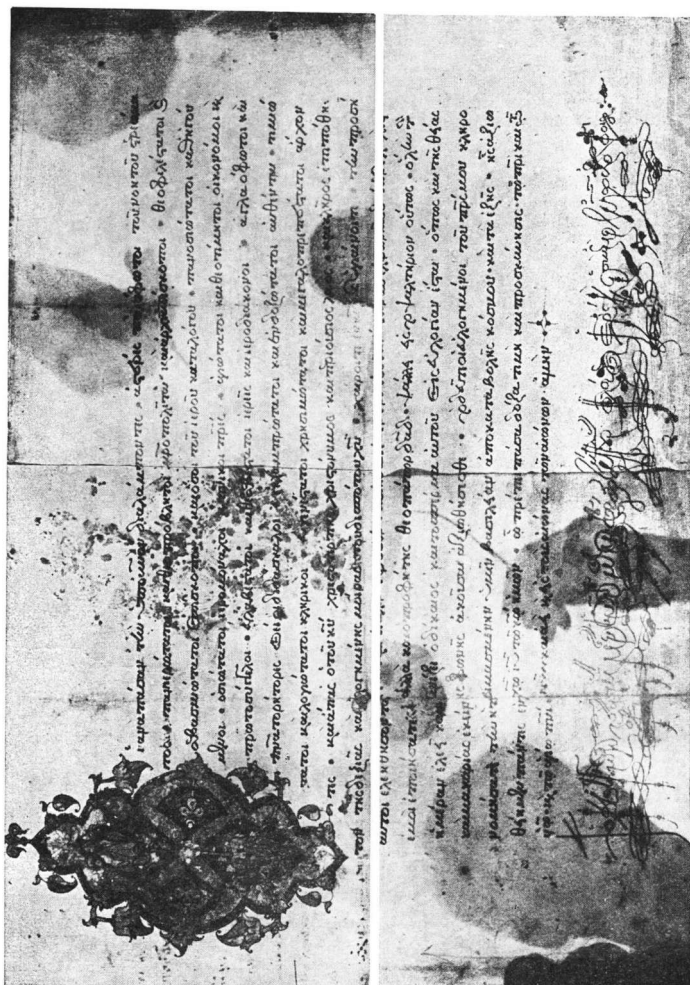
ἐν μηνὶ μαῖῳ ἰνδικτιῶνος ιε'^α1 : —

1) ὁ Ἐφέσου Σαμουὴλ	3) ὁ Ἰωαννίνων Κύριλλος
2) ὁ Ἡρακλείας Μεθόδιος	4) † ὁ Δέρκων Μιχαὴλ
	7) † ὁ Δράμας Γρηγόριος
	8) † ὁ Σμύρνης Προκόπιος
5) † ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος ²	
6) † ὁ Νικομηδείας Γεράσιμος	
9) † ὁ Δρυϊνουπόλεως Ἱερεμίας	
10) † ὁ Γρεβενῶν Γαβριήλ	

- 5) Ἀχρονολόγητη «ἀπανταχοῦσα» τοῦ Φιλοθέου, ἡγουμένου τῆς μονῆς Ζάβορδας

Ὁ ἡγούμενος Φιλόθεος μετὰ τὴν «ἀπανταχοῦσα» τοῦ αὐτῆ ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν ὄλων τῶν κληρικῶν καὶ ἀρχόντων γὰρ νὰ ἀπαλλαγῇ ἡ μονὴ ἀπὸ τὰ δεινὰ τῶν ληστῶν καὶ πασάδων. Ζητεῖ ἐπίσης τὴν ἐλεημοσύνη ὄλων τῶν χριστιανῶν, διότι τὸ μοναστήρι ἦταν χωρὶς ἐφόδια (εἰκ. 6).

1. Τὸ ἔτος αψπβ (1782) δὲν ἀντιστοιχεῖ μετὰ 15ο ἔτος ἰνδικτιῶνος ἀλλὰ μετὰ 12ο.
2. ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος: μήπως Δυρραχίου Ἀγάπιος;

Εικ. 6. Ἡ ἀπαταγὸν τοῦ ἡγομένου Φιλοθέου (ἀρχὴ καὶ τέλος τοῦ χειρογράφου).

- Οἱ ἀνὰ πάσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν διαλάμποντες ἀστέρες πολύφωτοι τοῦ νοητοῦ στερεώμα/τος. πανιερώτατοι καὶ θεοπρόβλητοι μητροπολίται καὶ ἀρχιεπίσκοποι. θεοφιλέστατοι καὶ / σεβασμιώτατοι ἐπίσκοποι. καὶ ὅσοι τοῦ ἱεροῦ καταλόγου· πανοσιώτατοι καθ' ἡγού/μενοι· ὁσιώ-
 5 οἰκονόμοι καὶ / πρωτοσύγγελοι· εὐλαβέστατοι καὶ θεοσεβέστατοι ἱε-
 ρεῖς καὶ ἱεροδιάκονοι· ἀγλαόφωτοι καὶ / πνευματορῆτορες θεοὶ διδά-
 σκαλοι. ἐκλαμπρώτατοι καὶ ἐνδοξώτατοι αὐθέντες. τιμῶ/τατοι καὶ
 λογιώτατοι κληρικοί. εὐγενέστατοι χρησιμώτατοι καὶ μεγαλοπρεπέ-
 στατοι ἄρχο/ντες. καὶ ἅπας ὁ τοῦ Κυρίου χριστοτερπῆς χριστόνυμος
 καὶ περιούσιος λαός. καὶ κλῆρος ἐπιπόθη/τον τῆς δεξιᾶς καὶ εὐλο-
 γημένης μοίρας τοῦ δεσπότου χριστοῦ. χαίριτε ἐν κυρίῳ καὶ ὑγιαί-
 10 νοιτε. τὴν προσή/κουσαν καὶ ὀφειλομένην μετάνοιαν ὀλοφύχως ἀπο-
 νέμομεν ὑμῖν ἅπασι. ἐκτενῶς δεόμεθα καὶ πα/ρακαλοῦμεν τὸν μετα-
 μορφοθέντα σωτήρα καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστόν. ἵνα εἴητε ἅπαν-
 τες ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐημερίᾳ / καὶ σωτηρίᾳ ψυχῆς καὶ σώματος. καὶ εἰς
 πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ σωτήριον. ἀεὶ φυλαττόμενοι. ἐν ἔτῳ πολλῶν /
 περιόδοις. εἰς δόξαν χριστοῦ καὶ αἴνον. καὶ εἰς ἡμετέραν εὐφροσύνην
 καὶ πνευματικὴν ἀγαλλίασιν. τῶν ἐξ ὅ/λης ψυχῆς καὶ καρδίας ἀγαπόν-
 τῶν ὑμᾶς. Θεοῦ τοίνυν εὐδοκία καὶ βοηθεία σωτηριωδῶς ἔχομεν καὶ /
 15 ἡμεῖς ἕως τοῦ νῦν. πληρὴν μετὰ ὁλλῶν συμφορῶν. συκοφαντῶν τε καὶ
 ἀδικιῶν. παρὰ τῶν ἐπερχομένων / πασιάδων διὰ τὴν τῶν ληστών συμ-
 φοράν. καὶ ἀπὸ μὲν τὸ ἐν μέρος ἀδικοῦσιν ἡμᾶς οἱ κλέπται. ἀπὸ δὲ τὸ /
 ἄλλον οἱ πασιάδες. ἐξ ὧν στενοχωρούμενοι καὶ θλιβόμενοι ἡμεῖς οἱ
 εὐτελεῖς μοναχοί. οἱ τὴν ἱεράν καὶ σε/βασμίαν μονὴν οἰκοῦντες ἐπο-
 νομαζομένην ζάμπουρδα οὐκ ἔχομεν ποῦ προσδραμεῖν καὶ χεῖρα βοη/-
 20 θείας ἐπιτυχεῖν. εἰ μὴ πρὸς ὑμᾶς τοὺς φιλευσεβεῖς καὶ φιλοχρίστους καὶ
 ἐλεήμονας χριστιανούς. καὶ διὰ / τοῦτο μετὰ δεήσεως πολλῆς στέλλομεν
 αὐτόθι τὸν αἰδεσιμώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικῶν πατὰ κύρ
 νεό/φυτον σὺν τῇ λοιπῇ αὐτοῦ συνοδίᾳ. ὅθεν παρακαλοῦμεν πάντας
 ὑμᾶς. ἵνα δεξιῇσθε αὐτοὺς ἀσπασί/ως ἐν ἰλαρῇ βλέμματι καὶ εὐμενῇ
 τῷ προσώπῳ. καὶ συνδράμετε καὶ βοηθήσατε αὐτούς. ὁ μὲν πολὺ, ὁ / δὲ
 ὀλίγον. ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ ἀγαθὴν προαίρεσιν. καὶ
 γραφήτω ὁ μὲν εἰς τὴν ἁγίαν πρόθε/σιν. ὁ δὲ σαραντάριν. ὁ δὲ καὶ ἀδελ-
 25 φάτον. ἵνα διὰ τῆς ὑμετέρας χριστομιμῆτου ταύτης ἐλεημοσύνης / καὶ
 βοηθείας. ἡμεῖς μὲν λάβομεν μικρὰν ἄνεσιν εἰς τὰς ἐπερχομένας ἡμῖν
 συμφοράς. (καὶ μὲ ὅλα ταῦτα / ἤμεσθεν κατὰ πολλὰ ἡστερημένοι τοῦ ὕδα-
 τος ὥς τὸ γινώσκουν οἱ πάντες) ὑμεῖς δὲ παρ' ἡμῶν ἔχη/τε τὸ μνημόσυ-
 νον ἀκατάπαυστον ὥς νέοι κτήτορες. μετὰ τῶν παλαιῶν ἡμῶν καὶ μακα-
 ρίων κτητό/ρων. ἐν ἐσπέρᾳ καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρίᾳ. παρὰ δὲ τοῦ μισθα-

- ποδότου κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ λάβοι/τε τὸν ἄξιον μισθὸν ἑκατον-
 30 ταπλάσιον. καὶ ἐν τῇ φορικτῇ καὶ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως λύσιν / τῶν
 ἁμαρτημάτων καὶ ζῶν τὴν αἰώνιον. αὐτὸς γάρ ἐν εὐαγγελίοις λέγει.
 μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι / αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. καὶ πάλιν. ἐφ' ὅσον
 ἐποιήσατε ἐν ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων / ἐμοὶ ἐποι-
 ήσατε. ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης θεοπάτωρ δαβίδ. ψάλλει εἰς τὸ ψαλτήριον
 οὕτως. ὅλην τὴν / ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανίζει ὁ δίκαιος καὶ τὸ σπέρμα
 αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται. ὅπως καὶ τῆς θείας / καὶ μακαρίας ἐκείνης
 φωνῆς ἀκοῦσαι ἀξιωθήσεσθε. τὸ δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου
 35 κληρο/νομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς
 κόσμου. καὶ τὰ ἐξῆς. ἥς ἀξίω/θείημεν πάντες ἐν τῷ χριστῷ ἰησοῦ τῷ
 κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ πρέπει πάντα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ καὶ
 τῷ / υἱῷ. καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
 ὶνων. ἀμήν.

† ὁ καθηγούμενος τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς μεταμορφώσεως Ζάμπουρ-
 δας Φιλόθεος ἱερομόναχος καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ ἐν χριστῷ ἀδελφοί.

Ἐκ τοῦ κειμένου τῆς διαθήκης ἐξάγονται τὰ παρακάτω συμπεράσματα :

α) Ἡ σκῆπη τοῦ ἁγίου Νικάνωρος στήν πλαγιά τοῦ Καλλίστρατου
 προὔπληρχε τοῦ σημερινοῦ μοναστηρίου (βλ. στίχο 8 «καὶ τὴν ἀνάκτησιν
 τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς εἰς ὄνομα τιμώμενον ἅγιος γεώργιος»).

β) Τὸ μοναστήρι ὁ Νικάνωρ τὸ ἔκτισε στὴ θέση παλαιότερου ναοῦ ἢ
 μοναστηριακοῦ συγκροτήματος (βλ. στίχο 9 «εὐρὸν πεπαλωμένο καὶ χα-
 λασμένο θεμέλλω»). Στὴν εἰσοδοῦ τοῦ ὑπογείου τοῦ μοναστηριοῦ ὑπάρχει
 ἀμφικιόνιο τοποθετημένο ὡς σκαλοπάτι. Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ δεῦτερο ἀμ-
 φικιόνιο στὸ ναὸ τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς χρησιμεῦον σὰν κάθισμα.

γ) Ἡ ὑπαρξη εἰκόνας προσδιορίζει τὴν ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς τῆς
 μόνον καὶ ὄχι τὸν χρόνον τῆς ιδρύσεως τοῦ παλαιότερου συγκροτήματος (βλ.
 στίχους 10, 11 «...εὐρὼν τὴν εἰκόνα τοῦ σω/τῆρος Χριστοῦ τῆς μεταμορφώ-
 σεως...»).

RÉSUMÉ

Nicolas Delialis, Le prototype du testament de Saint Nicanôr de Thessaloniki suivi de quatre diplômes inédits.

L'article contient la publication de cinq manuscrits, trouvés au clocher du monastère de Zavorda à Kozani.

1. Le prototype du testament de S. Nicanôr qu'au paravant nous avons publié d'après le codex du monastère, récopié du prototype en 1692 par un certain Jean Zographou.

2. Sigille d'Archevêque d'Ochrid Mélète, en 1677, par lequel l'archevêque confirme que le monastère de Zavorda est stavropighiaque et dépend de la juridiction d'archevêque d'Ochrid.

3. Copie du Sigille d'Archevêque d'Ochrid Jôasaph, en 1732, qui confirme et ratifie que le monastère de Zavorda est stavropighiaque. Ceci par ce que la vie monastique à Zavorda était perturbée par le métropolite de Grevena de son autorité privée.

4. Sigille du Patriarche Oecuménique Gabriel III, en 1782, adressé aux métropolites de Grevena et de Siatista sur l'absolution patriarcale des moines Bessarion et Zôsime, après leur voyage à Constantinople.

5. Lettre ouverte, s.d., de Philothé higoumène du monastère de Zavorda, demandant l'assistance du clergé et des notables, afin que le monastère puisse être délivré par les souffrances des brigants et des pachas turques.